

מראי מקומות- סנהדרין ק"ז

- (א) מפני מה אומרים... ואין אומרים אלקי דוד- פ"י התורת חיים, דהא מה שאנו אומרים אלקי אברהם, וכו', היינו משום שהם רגלי הכסא, וכיון דדוד נעשה לרגל רביעי, לכך שאל כן מאת הקב"ה. וכזה כ' הבן יהודע, דודאי ידע דוד שלא גדול הוא ממשה רבנו, ומ"מ לא אמרי' אלקי משה, אלא מה ששאל הוא דוקא משום שהוא נעשה רגל רביעי.
- (ב) מיד ויהי לעת הערב, וכו'- כ' היד רמה שהפך משכבו וכו', דהיינו ששימש מטתו ביום כדי שיהא לבו שבע ולא יהרהר אחר אשה אחרת ויכשל בנסיון. כלומר, מה שעשה כן הי' גופא כדי להציל אותו מנסיון זו, אולם נתעלמה ממנו וכו'. עוד כ' הרי"ף על העין יעקב, שהי"ל ללכת מיד לביהמ"ד, ע"פ מה דאי' בחז"ל דאם פגע בך מנוול זה, משכהו לביהמ"ד.
- (ג) דלא לימרו עבדא זכי למרי'- פ"י העיון יעקב, דאף דודאי הקב"ה ישמח אם "ינצחו" דוד, אבל מ"מ יש לחוש שמא "יאמרו", דהיינו שהרואים יאמרו דמלכותא דארעא כמלכותא דרקיע, והוי בזיון אם העבד מנצח המלך.
- (ד) ראוי' היתה בת שבע... לדוד מששת ימי בראשית- העיר הבאר שבע, הא אמרי' דמ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, וא"כ איך שיך לומר דמששת ימי בראשית היתה ראוי' לו. ותי' דודאי ידע הקב"ה מששת ימי בראשית מי נזדווג למי, וידיעת הקב"ה היא גזרה, רק שהבת קול אינה מכרזת זה עד מ' יום קודם יצירת הולד.
- (ה) מאי דכתי' ובצלעי שמחו ונאספו, וכו'- ע' בריטב"א ישנים בב"מ (נט:), שהעיר דלכאו' אין שיך להביא רא' משם דהלבנת פני חבירו ברבים חמור טפי מבא על אשת איש, הרי דוד המלך עשה תשובה, והם לא עשו תשובה, ולכן ודאי יש לו חלק לעוה"ב ואין להם חלק. ותי' דממה שהיו מקנתרים אותו על דבר זה קא דרש רבא [וצ"ע]..
- (ו) בשעה שהם עוסקין בד' מיתות וכו'- פ"י הרי"ף על העין יעקב בב"מ (נט:), דהיינו, כיון שהם עוסקין בדיני ד' מיתות, ודאי אם יודעים ובקיאים בדינים, ולמה צריכים לשאול הבא על אשת איש מיתתו במי, אלא ודאי להלבין פני הם עושים כן.
- (ז) אבל המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב- כ' רש"י באבות (ג', י"א) "ולא ידענא היכי מפיק לי' מקרא". וכ' התוס' יו"ט (שם) כי זה נכלל ב"כי דבר ד' בזה", דהיינו דכיון דאדם נברא בצלם אלקים, והוא מבזהו, א"כ נמצא דמבזה "ענין ד'" (ו"דבר" היינו "ענין"), וא"כ שפיר י"ל דאין לו חלק לעוה"ב. וכ' הרמב"ם (פיה"מ בהקדמה לפרק חלק, מיד קודם שהביא הי"ג עקרים) "אמרו המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב ... לפי שלא יארע מעשה מן המעשים הללו, ואע"פ שהם קלים כפי שמדמה המדמה, אלא מנפש גרועה שאין בה שלימות, ואינה ראוי' לעוה"ב".
- (ח) אפי' בשעת חליו של דוד קיים י"ח עונות- כ' העיון יעקב דאפשר דאתי לאשמעין להסיר התלונה מדוד, שעשה תשובה גמורה ממעשה דבת שבע, ואם יאמר האומר דעשה תשובה משום שלא הי' יכולת בידו לשמש מטתו (וכמו שאמרה לו אבישג השונמית), לכך דרשי' דקיים הי"ח עונות, ושפיר הי' בכוחו לשמש.
- (ט) בקש דוד לעבוד ע"ז- הק' הרי"ף על הע"י, למה בחר בע"ז דוקא, הא לכאו' הי' יכול לימלט מחלול השם גם בעבירה אחרת. ותי' דחלילה לדוד לעבוד ע"ז בלב ונפש, רק יצא להשתחוות לע"ז, ועיקר השתחוי' לשמים הי', וזהו מש"כ אשר ישתחוה לאלקים, ולכך לא בחר בעבירה אחרת שיש בה מעשה עבירה.
- (י) דלא לישתעו בי רבנן- פרש"י, שלא ידרושו בחטאתי חכמי הדורות. והק' הבן יהודע, א"כ איך דרשו חז"ל בתלמוד ובמדרשים

וא"כ מה שי"ך לומר דבין שערין זה בזה. וכ' האג"מ דמשמע מרש"י במנחות (צ"ח) דבאמת היו שערים בבית ראשון, דמשמע דלא היו צריכין פרוכת כלל, ולא הי' שם אלא לצניעות (מסתמא כונתו דכשהי' פותח הדלתות ליכנס לקה"ק, יהי' מכוסה בפרוכת) וגם מקראי במלכים משמע כן, וא"כ הקו' מעיקרא ליתא, דבאמת היו שם דלתות.

(טז) **דאמר מר, החוטא ומחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה- פרש"י באבות (ה', י"ח),** שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם. וע' בעין אליהו שביאר שיש לו מונעין הרבה שלא יעשה תשובה להבא. אבל מי שהוא שב לד' בכל לבו, אף שיש לו מונעין הרבה מ"מ הוא ישוב לד', בודאי תשובתו מתקבלת לאביו שבשמים.

(יז) **מאי עבד, איכא דאמרי אבן שואבת תלה לחטאת ירבעם וכו', ואיכא דאמרי שם חקק, וכו', ואיכא דאמרי רבנן דחה מקמי- פרש"י,** שהי' דוחה את התלמידים מפני אלישע כשהי' משמש לפניו. וע' בשיחות מוסר (תשל"א, י"ז) דכ' דלכא' משמע דסדר החטאים מהקל אל הכבד. ואי' בירושלמי (פ' חלק) שבשעה שאלישע הי' דורש הי' גיחזי יושב בחוץ, ראו הכל את גיחזי שאינו נכנס אף הם לא נכנסו, נמצא משנתו של אלישע נאמרת ואין הכל נהנים ממנו, וחטא הי' נחשב בהדי הני עבירות חמורות של ע"ז, ולכא' משמע דחמור טפי כנ"ל, מהחטא שגרם שעגל ירבעם יאמר אנכי, והלא דבר הוא.

(יח) **לא צבי לקבולי מיני- פי' הבאר שבע, לא משום שונא מתנות יחי', שהרי לגבי אלישע עצמו אמרי' דכל הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, אלא משום דדמי ע"ז היו מעורבין בו. אולם המהרש"א פי' (ד"ה ואמר אייתי) דרוצה להורות דרפואתו ע"י נס היתה, ואסור לקבל שכר על זה.**

(יט) **א"ל, רשע, הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים- פי' המהרש"א (בד"ה ומי שקל),** שהזמין לו הקב"ה כסף כ"כ שיהיו לו בקנייתו ח' מינין, לרמז לו שיטול בעוה"ז

באותו ענין הרבה, והלא הבטיחו הקב"ה בדבר זה שבקש, שלא לשתעו רבנן. ותי' דנראה דבקשתו לא היתה על רבנן דלתתא בביהמ"ק דלתתא, אלא כוונתו על רבנן דיתבי בגן עדן, אבל על חכמי הדורות לא קפיד, ואדרבה, ירצה בכך, כדי שילמדו ממנו לדורות. ועע"ש מש"כ לפרש באו"א.

(יא) **מחול לי על אותו עון כולו- פי' המהרש"א,** שהרי מקצת ממנו כבר נמחל לו, כשהודה שחטא, וכשנענש בבניו, אבל לא הי' שי"ך למחול כולו עד שיהי' נענש בגפו ממש, וזה הי' ע"י הצרעת.

(יב) **כל הכי נטרד ההוא גברא, וכו'- פי' המהרש"א,** ששאל לו האם לא מהני זכותו וזכות אבותיו שיהי' החטא נמחל לו. וע"ז השיב לו הקב"ה שיקבל עליו יסורין, שהרי יסורין בעוה"ז לצדיקים הוא במקום עונשים בעולם האמת.

(יג) **נסתלקה הימנו שכינה, דכתי' השיבה לי ששון ישעך- פי' המהרש"א,** לפי שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, ודוד הי' אז בדאגה וצרה, וע"כ התפלל השיבה לי ששון ישעך, וע"י שתשמחני אשוב לרוח נבואה.

(יד) **מחול לי על אותו עון, וכו'- כ' הראש יוסף בשבת (ל.) בשם הרי"ף על עין יעקב,** דאף דבדרך כלל אין מחילה על חילול השם עד שימות, כאן הודיעו הקב"ה דמחל לו אף בחייו, משום דבאמת לא הי' חילול השם. והטעם דלמעשה לא הודיע עד לאחר מיתה, היינו כדי שלא יאמרו העולם דבת שבע חטאה (דרך כלפי דוד לא הי' חילול השם, משום דהי' חילול השם טפי אם הי' עבד מנצח לרבו, וכדלעיל, אבל כלפי בת שבע לא הי' שי"ך זה), וע"כ לא הביא הקב"ה אות עד שהתפלל שלמה בנה של בת שבע, ועי"ז יהי' נתגלה לכל דגם בת שבע היתה נמחל.

(טו) **דבין שערים זה בזה- פרש"י בשבת (ל.) של קדשי הקדשים. וע' באגרות משה (חלק א', קדשים סי' ב'),** שהביא שהק' לו אביו דאף בבית ראשון לא היו שערים אלא פרוכת,

שער, ולכן דבעי משתעי באברהם וכו', וע"ז בקש רחמים להיות הזקנה ניכרת בליבון שער. והדרשה הוא מהא דכתיב עוד פעם ואברהם זקן בא בימים, וק', למה כתב כן עוד פעם, הא כבר הי' זקן אף מקודם שנולד יצחק. אלא מאי, משום שעכשיו כבר נתגדל זקן יצחק, וא"כ הי' נראה ממש כמו אברהם, ולכן שפיר עכשיו התפלל אברהם שיהי' ניכר בו סימני זקנה.

(כד) **עד יעקב לא הוה חולשא- פרש"י**, דמה דהתפלל יעקב לחולשא, היינו כדי שיהי' פנאי לבניו לבוא כאו"א ממקומו להיות עליו בשעת מיתה. וכו' **העיון יעקב בב"מ** (פז), דמה דדוקא יעקב אבינו התפלל כן טפי מאבותיו, היינו א' משום שהי' לו הבטחה שלא ימותו א' מבניו בחייו, ולכן לא הי' רוצה להוכיחם עד מיד קודם שמת (שלא הי' צריך לעשות כן מעיקרא), וא"כ שפיר הי' צריך לדעת מתי ימות. (ב) משום ששאר מתים, אפי' אם אינם חולשים קודם מיתתם, מ"מ מרגישים שהם מתים, ויכולים לצוות לביתם. אבל הרי יעקב אבינו לא מת, אלא נסתלק מן העולם, וא"כ בלא איזה חולשה, לא יהי' יודע מתי לצוות לביתו

יוק"ק, דלפי"ז למה לא התפלל רק שיהי' לו ההרגש שעומד למות, כמו שיש לשאר אינשי, ומ"ש דהתפלל שיהי' לו חולשא, רצ"ע.

(כה) **עד יעקב לא הוה חולשא- הק' תוס' בב"ב** (טז:), הא אי' שם דאברהם הי' לו אבן טובה שכל חולה הרואה אותה נתרפא, ומשמע דבאמת היו חולים אף מימי אברהם. וכו' די"ל דמיירי בחולי מחמת מכה. ועוד פי' בשם ר"ת ור"י דכוונת הגמ' כאן הוא דעד יעקב לא הי' מי שאיחליש חולי של מיתה, אבל ודאי היו חולים אף מעיקרא, ועד אלישע לא הי' מי שחלש באחליש של מיתה, ושוב נתרפא ממנו.

(כו) **דור המבול אין להם חלק לעוה"ב, ואין עומדין בדין- פי' היד רמה**, דהיינו שלא תשוב רוחם לגופם לחיות לעולם, שאין הנפש והגוף נדון אלא כאחד דרך קלקולן. ומפני מה אין עומדין בדין לקבל עונשן, לפי שדין בעונש שקבלו בעוה"ז שהביא הקב"ה עליהם את מי המבול. ומה שאנשי סדום עומדין לקבל את הדין, היינו משום דאף

שכר התורה שלמד בח' מיני שרצים, ועע"ש באו"א.

(כז) **וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך עד עולם- פי' המהרש"א**, ע"פ מש"כ לעיל, דמה שלא קיבל אלישע שום שכר, היינו משום שהרפואה היתה ע"י נס. וי"ל דגיחזי כפר זה, וסבר דמותר לקחת שכר כאילו הוא רפואה טבעית. וא"כ, קללו בצרעת נעמן, שיראה בזה שאינה טבעית במי ירדן, שהרי לא יהי' לגיחזי ולזרעו רפואה לעולם.

(כח) **[מחסרונות הש"ס] ואמר מר, ישו הנוצרי כישף והסית וכו'- ובסוטה (מז).** יש גרסי ישו, ובתוס' **הרא"ש** גרס ישו הנוצרי. אולם כ' ד"אין זה ישו הנוצרי האמור בסנהדרין פרק נגמר הדין שתלאוהו בערב הפסח, שאותו הי' בימי הילני המלכה סמוך לחורבן הבית, ויהושע בן פרחי הי' מדורות הראשונים סמוך לבנין הבית, קודם לשמעון בן שטח שהי' בימי ינאי המלך". [וצ"ע, דכאן משמע דשמעון בן שטח ור' יהושע בן פרחי בתקופה א' הי'].

(כט) **תניא אמר רשב"א, יצר תנוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת- הק' בהערות הגרי"ש בסוטה (מז).** הא לעיל אי' דלעולם תהא השמאל דוחה וימין מקרבת, ומשמע דבכל דוכתי אמרי' הכי, ועכשיו אמרי' דרק בג' דברים אלו אמרי' הכי. וביאר, דלעיל איירי בדברים היוצאים מן הכלל, דהיינו בגונא שנעשה דברים חמורים ביותר, דבעצם ראוי לדחותו עי"ז, ואמרי' דמ"מ יש לחוש דבדחי' זו ידחהו לגמרי, ובכה"ג אמרי' לעולם תהא שמאל וכו'. אבל הכא, מאי דתני רשב"א היינו בחיי היום יום, בזה אמרי' דרק ג' דברים אלו צריכים להיות שמאל דוחה וימין מקרבת, שזהו אופן ההנהגה עמהם לעולם.

(ל) **עד אברהם לא הי' זקנה- הק' המהרש"א בב"מ** (פז:), הא בכמה כתובים מבואר שהי' זקנה אף קודם לכן, ובאברהם ושרה גופייהו כתיב ואברהם ושרה זקנים באים בימים, ומאי אולמי' האי קרא מהאי קרא. ותי' דודאי הי' זקנה על שם רוב שנים הי' כבר בעולם, אלא שלא הי' בעולם הזקנה הניכרת בליבון

ניסן תשפ"ה

שקבלו מקצת עונשן בעוה"ז, כיון שהרבו
להרשיע אף טפי מדור המבול, ראויין היו
ליענש בעוה"ז ובעוה"ב.